

TRANSKRIPSI DAN ANALISIS MELODI GURINDAM TERIKAT

MOHD FAIRUZ BIN ZAMANI

RGI 120001

SARJANA SENI PERSEMBAHAN (MUZIK)

PUSAT KEBUDAYAAN

UNIVERSITI MALAYA

KUALA LUMPUR

SEPTEMBER 2014

ABSTRAK

Kajian ini menjadikan melodi dalam penyampaian gurindam terikat di Malaysia sebagai subjek utamanya. Transkripsi dan analisi melodi dijalankan menggunakan teori muzik Barat dengan mengambil kira para sarjana Barat seperti Johann Joseph Fux dan Leon Stein sebagai rujukan utama di samping Warburton, Green, dan Schoenberg sebagai rujukan sampingan.

Kaedah kajian kualitatif digunakan dalam kajian ini. Beberapa rakaman audio penyampaian gurindam terikat diperoleh dan daripada rakaman-rakaman ini, pengkaji menghasilkan transkripsi melodi menggunakan sistem notasi Barat. Sistem notasi Barat dipilih kerana ia merupakan sistem notasi standard yang digunakan secara meluas di serata dunia. Teori muzik Barat yang merupakan *common knowledge* digunakan dalam proses analisa. Temuramah dengan beberapa individu seperti para sarjana puisi Melayu klasik dan penyampai gurindam yang terkemuka diadakan bagi membantu menambah dapatan dalam kajian ini.

Keputusan kajian menunjukkan melodi ini mampu dijadikan dalam bentuk notasi Barat. Hal ini membolehkan pengkaji mengkaji elemen-elemen muzik yang terdapat dalam melodi ini. Kajian juga menunjukkan melodi ini mempunyai elemen-elemen muzik seperti *figure*, *motive*, *sub-phrase*, dan *phrase*, sekaligus menunjukkan melodi ini mempunyai struktur tertentu yang boleh dikaji dengan menggunakan teori muzik Barat.

Kajian ini mampu memberi ilmu baru kepada pengkaji-pengkaji lain dan peminat-peminat gurindam kerana kajian terhadap melodi dalam penyampaian gurindam terikat dalam dunia kesarjanaan masih kurang. Kajian ini juga membuka suatu dimensi lain dalam bidang kajian muzik tradisional secara amnya kerana ia boleh memberi suatu gambaran

baru terhadap muzik tradisional menjadi suatu titik tolak kepada permulaan untuk memperkembang muzik tradisional secara total. Selain itu, kajian ini juga boleh dijadikan suatu garis panduan kepada umum yang berminat untuk mempelajari melodi yang digunakan dengan menggunakan sistem notasi Barat dan secara langsung memahami seni penyampaian gurindam terikat dengan lebih mendalam.

ABSTRACT

This study focuses on melody in reciting ‘gurindam terikat’ in Malaysia as its main subject. Melodic transcription and analysis are made using Western music theory, having to cite to Western music scholars such as Johann Joseph Fux and Leon Stein as the main reference, with regards to other scholars such as Schoenberg, Warburton, and Green as well.

Qualitative research method is used in this study. A few audio recordings of ‘gurindam terikat’ recitation are obtained. From these recordings, researcher has produced melodic transcriptions using Western notational system. This notational system is chosen due to its commonness globally. In the analysis process, Western music theory, which serves as common knowledge, is used. Interview with several individuals, amongst are Classic Malay poetry scholars and well-known ‘gurindam’ reciters, is made to enhance findings of this research.

Research finding shows this melody can be transcribed into Western music notation. This offers possibility to the researcher to study musical elements held by the melody. Finding also shows this melody contains musical elements such as figure, motive, sub-phrase, and phrase, proving this melody has a specific structure that can be studied using Western music theory.

This research is able to offer new approach to other researchers and ‘gurindam’ enthusiasts as scholar studies on melody used in ‘gurindam terikat’ is still lacking. It also opens a new realm to studying traditional music in general as this may portray a different view towards totality of expanding traditional music. Besides the mentioned points, this study can also be used as a guideline to the general public that possess the interest to study this melody using

Western music notation and understanding the art of reciting ‘gurindam terikat’ to a certain level.

ISI KANDUNGAN

MUKA SURAT

Abstrak	ii
Isi kandungan	vi
Senarai rajah	x
Penghargaan	xiv

Bab 1 Pengenalan

1.1 Pengenalan kajian	1
1.2 Definisi istilah	2
1.2.1 Gurindam	
1.2.2 Gurindam terikat	
1.2.3 Melodi dan harmoni	
1.2.4 <i>Music theory</i> dan Analisis	
1.3 Skop kajian	7
1.4 Persoalan dan objektif kajian	8
1.5 Metodologi dan kerangka kajian	9
1.6 Kepentingan kajian	11
1.7 Kesimpulan	12

Bab 2 Kajian literature

2.1	Pengenalan	14
2.2	Kajian tempatan terhadap gurindam terikat	14
2.3	Teori muzik Barat	19
2.4	Kajian Barat terhadap <i>folk music</i> yang lain	23
2.5	Kesimpulan dan keperluan kajian	28

Bab 3 Metodologi kajian

3.1	Pengenalan	32
3.2	Prosedur pengumpulan data	32
3.2.1	Data Primer	
3.2.1.1	Rakaman dan temuramah	
3.2.1.2	Transkripsi	
3.2.2	Data Sekunder	
3.2.2.1	Transkripsi	
3.2.2.2	Buku rujukan	
3.3	Proses analisis data	37
3.3.1	Kaedah analisis menggunakan <i>cantus firmus (fixed melody)</i>	

3.3.2	Kaedah analisis menggunakan <i>figure, motive, semi-phrase</i> , dan <i>phrase</i>	
3.3.2.1	Teknik <i>Figure</i> dan <i>Motive</i>	
3.3.2.2	Teknik <i>Semi-phrase</i>	
3.3.2.3	Teknik <i>Phrase</i>	
3.4	Limitasi kajian	44
3.5	Kesimpulan	48
 <i>Bab 4</i> Dapatan kajian		
4.1	Pengenalan	51
4.2	Melodi dan transkripsi	51
4.2.1	Transkripsi melodi Gurindam Bangsawan	
4.2.2	Penghasilan Rangka Melodi Gurindam Bangsawan	
4.2.2.1	Rangka Melodi Gurindam Bangsawan	
4.3	Analisa teori muzik Barat	60
4.3.1	Analisis menggunakan <i>cantus firmus (fixed melody)</i>	
4.3.2	Analisa menggunakan <i>figure, motive, semi-phrase</i> , dan <i>phrase</i>	
4.4	Kesimpulan	73
 <i>Bab 5</i> Rumusan, diskusi, saranan, dan kesimpulan		

5.1	Pengenalan	75
5.2	Rumusan	75
5.2.1	Diskusi Seni Persembahan dan Istilah	
5.2.2	Penilaian kajian terdahulu yang berkaitan	
5.2.3	Penelitian kaedah kajian	
5.2.4	Keputusan kajian	
5.3	Diskusi	84
5.4	Saranan	88
5.5	Kesimpulan	90
<i>Lampiran</i>		
Lampiran 1	Contoh gurindam terikat	97
Lampiran 2	Undang-undang penghasilan <i>cantus firmus</i>	107
<i>Glossari</i>		
<i>Bibliografi</i>		
		112

SENARAI RAJAH

- Rajah 2.1 Petikan melodi gurindam terikat nyanyian Maya Karin (fasal ketujuh)
- Rajah 2.2 Petikan melodi gurindam terikat nyanyian Maya Karin (fasal kedua belas)
- Rajah 2.3 *Figure*, petikan Mendelssohn *Songs Without Word*, no. 45
- Rajah 2.4 *Motive*, petikan Mendelssohn *Songs Without Word*, no. 45
- Rajah 2.5 Variasi melalui ornamentasi, petikan Faust, Duet, *Il se fait tard*
- Rajah 2.6 Variasi melalui perubahan interval, petikan Faust, Duet, *Il se fait tard*
- Rajah 2.7 Variasi melalui *augmentation*, petikan Beethoven, Piano Sonata Op. 90, 1st
movement
- Rajah 2.8 Variasi melalui gabungan, petikan Brahms, Sonata, Op. 38, 1st movement
- Rajah 2.9 Debussy, *Pagodes*, from *Estampes* (bar 11-14)
- Rajah 2.10 Ravel, '*Laideronnette, impératrice des pagodes*', bar 9-16
- Rajah 2.11 Melodi takbir raya
- Rajah 2.12 Petikan melodi Takbir untuk solo flute oleh Rafie Shafie
- Rajah 2.13 *Nuance of Rebab Fantasy* (bar 74-79)
- Rajah 3.1 *Climax tone*

- Rajah 3.2 *Leap interval* berturutan
- Rajah 3.3 *Leap interval* membentuk *triad*
- Rajah 3.4 Interval 7th dan augmented 4th
- Rajah 3.5 Contoh interval yang dibenarkan menurut Fux
- Rajah 3.6 Contoh *range cantus firmus*
- Rajah 3.7 *Tritone*
- Rajah 3.8 Interval 7th
- Rajah 3.9 Petikan Beethoven Sonata op. 31 no. 3 mov. 1
- Rajah 3.10 Petikan J.S Bach *Gigue, Partita no. 3 in A minor*
- Rajah 3.11 Petikan J.S Bach *Invention no. 14 in B flat major*
- Rajah 3.12 Petikan Mendelssohn *Songs Without Words, no.45*
- Rajah 3.13 Petikan W.A. Mozart, *Non piu andrai, Le Nozze di Figaro*
- Rajah 3.14 Petikan W.A. Mozart *In diesen heil'gen Hallen, Die Zauberfloete*
- Rajah 3.15 Petikan Debussy *No. 1, Deux Arabesque*
- Rajah 3.16 Contoh *tone-row* menggunakan sistem *12-tone*
- Rajah 3.17 Contoh *diatonic scale*
- Rajah 4.1 Melodi Gurindam Bangsawan oleh Nor Azura Abu Bakar
- Rajah 4.2 Melodi Gurindam Bangsawan oleh Mohd Edie Nazrin bin Hamzah

- Rajah 4.3 Melodi Gurindam Bangsawan oleh Azizzul Haqim bin Md Anuar
- Rajah 4.4 Melodi Gurindam Bangsawan oleh Sabihah Wahid
- Rajah 4.5 Melodi Gurindam Bangsawan oleh Roslan Madun
- Rajah 4.6 Rangka Melodi Gurindam Bangsawan versi 1
- Rajah 4.7 Rangka melodi Gurindam Bangsawan versi 2
- Rajah 4.8 Perbandingan bahagian A versi 1 dan versi 2
- Rajah 4.9 Rangka melodi versi 1
- Rajah 4.10 Rangka melodi versi 2
- Rajah 4.11 *Cantus firmus* melodi Gurindam Versi 1
- Rajah 4.12 *Cantus firmus* melodi Gurindam Versi 2
- Rajah 4.13 *Leap interval*
- Rajah 4.14 Pergerakan *cantus firmus* Gurindam Bangsawan
- Rajah 4.15 *Interval* buruk menurut undang-undang *cantus firmus*
- Rajah 4.16 *Range cantus firmus* Gurindam Bangsawan
- Rajah 4.17 *Range* melodi Gurindam Bangsawan
- Rajah 4.18 *Figure* dalam melodi Gurindam versi 1
- Rajah 4.19 *Figure* dalam melodi Gurindam versi 2
- Rajah 4.20 *Figure* dan *motive* dalam Versi 1

- Rajah 4.21 *Figure dan motive dalam Versi 2*
- Rajah 4.22 *Semi-phrase versi 1*
- Rajah 4.23 *Semi-phrase versi 2*
- Rajah 4.24 *Phrase dalam Versi 1*
- Rajah 4.25 *Phrase dalam Versi 2*
- Rajah 4.26 *Versi 1 dengan harmony*
- Rajah 4.27 *Versi 2 dengan harmony*
- Rajah 4.28 *Analisis phrase pertama versi 1 melalui cadence*
- Rajah 4.29 *Analisis phrase pertama versi 2 melalui cadence*
- Rajah 4.30 *Analisa semi-phrase ketiga melalui cadence*
- Rajah 4.31 *Analisis semi-phrase 4 melalui cadence*
- Rajah 4.32 *Analisis phrase kedua melalui cadence*

PENGHARGAAN

Assalamualaikum dan salam sejahtera,

Bersyukur saya ke hadrat Ilahi kerana dengan limpah kurnia dan izinNya, dapat saya menghasilkan disertasi ini. Thesis ini merupakan buah fikiran yang telah terhasil dari zaman saya menuntut di Universiti Teknologi MARA dalam jurusan Sarjana Muda Seni Muzik Komposisi (Kepujian) dari tahun 2006 hingga 2008, dimajukan menjadi kajian sarjana untuk Sarjana Seni Persembahan (Muzik) di Universiti Malaya dari tahun 2012 hingga 2014.

Banyak pihak yang telah terlibat sama ada secara langsung dan tidak langsung dalam kajian ini. Saya ingin mengucapkan ribuan terima kasih kepada ibu dan arwah bapa saya, iaitu Puan Saminah Jantan dan En Zamani Sailan yang banyak memberi sokongan dan berkorban demi membantu pengajian saya sepanjang di Universiti Malaya. Tidak dilupa ahli keluarga yang lain, Mohd Idzwan Zamani, Nur Hanani Zamani, dan Nur Farahana Zamani yang turut memberi sokongan moral yang tidak berbelah bahagi.

Setinggi-tinggi ucapan terima kasih juga saya tujukan kepada Prof. Madya Dr. Mohd Nasir Hashim selaku penyelia dan penasihat bagi menyiapkan kajian ini. Di sebalik kesibukan beliau selaku Pengarah Pusat Kebudayaan Universiti Malaya, beliau tetap meluangkan masa untuk menyelia dan berjumpa bagi membincangkan isu-isu berkaitan kajian. Juga tidak dilupakan Dr. Loo Fung Ying, Prof. Madya Dr. Michael Edward Edgerton, dan Prof. Anis Mohd Nor yang telah mencurahkan ilmu di sepanjang tempoh pengajian saya di institusi ini.

Seterusnya, saya ingin mengucapkan kepada En. Amri Zane yang sudi meluangkan masa membaca dan memberi kritikan membina dalam usaha mencari skop kajian yang

sebenarnya. En. Roslan Madun, selaku informan penting kajian ini, turut membantu dan memberikan layanan baik sewaktu kajian lapangan saya di Temerloh, Pahang pada Mac 2014. Turut diucapkan terima kasih kepada Dr Harun Mat Piah, Puan Halimah Hassan, dan Dato' Dr. Zurinah Hassan yang memberikan maklumat penting berkaitan kajian, Puan Rogayah Abd. Hamid yang memberikan pendapat, dan saudara Rafie Shafie yang membenarkan saya menggunakan karya beliau sebagai salah satu sumber rujukan.

Kepada informan-informan yang terdiri daripada alumni ASWARA; Nor Azura Abu Bakar, Mohd Edie Nazrin Hamzah, Azizzul Haqim Anuar, dan Syahrizan Sahamat – terima kasih juga diucapkan kerana memberikan kerjasama yang amat baik ketika sesi rakaman langsung dan temuramah yang dijalankan di Bandar Tun Hussein Onn, Cheras. Sesi ini dijalankan dengan penuh lancar tanpa sebarang gangguan.

Tidak dilupakan, rakan seperjuangan saya, Nur Fardilla Nadia Abu Bakar, yang merupakan rakan sekelas saya di Universiti Malaya yang telah saya kenali sejak menuntut di Universiti Teknologi MARA. Beliau adalah sokongan moral yang sangat kuat dalam usaha saya membuat kajian ini. Keazaman beliau untuk belajar di peringkat sarjana dalam kesibukan menguruskan keluarga membuatkan saya berasa amat kagum dan membakar semangat saya untuk menghabiskan kajian ini. Terima kasih, Kak Gee.

Akhir sekali, terima kasih juga diucapkan kepada pihak-pihak lain yang tidak saya sebut di sini yang secara langsung ataupun tidak langsung memberi kerjasama dalam menghasilkan thesis ini. Sepuluh jari disusun tanda kemaafann sekiranya terguris rasa, tersilap kata, terkasar bahasa, pada sepanjang tempoh pengajian saya di sini. Saya berharap dengan terhasilnya kajian ini, pengkaji-pengkaji pada masa akan datang boleh meneruskan usaha mengkaji muzik tradisi yang lapuk ditelan zaman. Segala yang baik datang

daripadaNya, yang buruk itu juga daripadaNya, diturunkan sebagai ujian kepada saya yang hanyalah pelaksana yang tidak sempurna serta banyak cacat celanya.

Ribuan terima kasih dan selamat membaca.

Sekian,

MOHD FAIRUZ BIN ZAMANI

PUSAT KEBUDAYAAN

UNIVERSITI MALAYA